

Diákkaptár.

Gazdag nemzet, szabad nemzet.
(Széchenyi)

Kormányzó Urunk 1937. augusztus 17-én Szolnokon elmondott beszédében az ifjúság nevelésének kérdésében is állást foglalt. „Gyermekeinkbe, ifjúságunkba bele kell nevelni az érdeklődést a gazdasági élet iránt, a vonzódást a szabad pályák felé, fel kell kelteni bennök az egyéni kezdeményezés, az önálló vállalkozás szellemét... Bízom benne, hogy a mi tehetséges fajunk, amely mindenre alkalmas, amely mindent el tud érni, ha akar — ezt is meg fogja tanulni“.

Ennek nagy gondolatnak szolgálatában áll a Diákkaptár. Nézzük röviden az immár országosan megszervezett ifjúsági mozgalmunknak eddigi történetét, szervezetét, munkáját.*

A Diákkaptár gondolata egy debreceni banktisztviselőnek, Csanak Istvánnak kezdeményezésére indult el hódító útjára. Első kísérlete még 1928-ban folyt le 9 iskolában, igen szép eredménnyel. Klebelsberg miniszter kérésére Csanak javaslatát elkészítette a diákkaptár-munka országos kiterjesztésének módjáról. Egy nagytekintélyű pedagógus aggodalma miatt (a debreceni mozgalom „anyagias gondolkodással fertőzi meg fiatalságunk lelkét“) azonban tíz évig tartó kényszerszünet következett be. 1938. decemberében Teleki Pál kívánságára a munka újra megindult, minden tankerület egy-egy iskolájában. A második nekilendülés még szebb eredményeket hozott. A szervezés tehát felsőbb engedéllyel megkezdődhetett szerte az országban.

„Minden nagy szervező az akarat, a cselekvés fanatikusa“ (Rajniss: A szervező.) Fanatikusan, akadályt nem ismerve látott munkához a farradhatatlan, az adottságokat és lehetőségeket tárgyilagosan mérlegelő Csanak István. Tudta azt, hogy szervezettségben van az erő, és nagyon sok erő kell ahhoz, hogy célját, a magyar ifjúság gazdasági nevelését lépésről-lépésre előbbre vigye. Pihenés nélkül járta az ország városait, propaganda-előadásokat tartott és dinamizmusával megmozgatta a diákokban nyugvó, rejtett, gazdasági életben sokszorosan kamatozó erőforrásokat. Eredeti magyar intézményt teremtett meg a Diákkaptárral, amely megindulása óta terebélyes fává növekedett. (1940-ben 700 000, 1941-ben 1 millió pengőt teremtettek elő a magyar tanulók!) Ma már 40.000 diák áll a Diákkaptár keretében hazája gazdasági háborújának belső frontján.

A diákkaptárosok munkáját észre kell vennünk, éppen kiváló eredményei miatt. Észre kell vennünk, meg kell ismernünk.

Milyen a Diákkaptár szervezete?

Országos legfőbb szerve a Diákkaptár Szövetség, mint központ. Ez irányítja egységesen a kaptár-munkát, érintkezik a külső tényezőkkel, kezdeményez és tanácsokkal lát el, a befutott jelentések alapján

* Nem célok itt annak tárgyalása, vajjon a DK minden iskolatípus számára megfelelő-e, sem pedig annak taglalása, vajjon a megváltozott mai körülmények hogyan befolyásolják a DK eszmei célkitűzéseit.

mérleget készít, beszámol az eredményekről és tapasztalatokról stb. Közvetlenül alárendelt szerv tankerületenként a diákkaptár kerületi elnök, aki minden hónapban Budapesten tartandó gyűlésen képviseli a tankerület diákkaptárait, kerületében pedig irányítja a kaptárok munkáját. Majdnem minden közép- és középfokú iskolában működik a központilag számmal ellátott „diákkaptár”, élén az intézet egyik tanárával, a felügyelőtanárral. (Ahol több diákkaptár van, a kerületi elnök a csoportelnökön keresztül továbbítja utasításait, gyűjti össze a jelentéseket.) Az iskolai Diákkaptár annyi DK-fiókot szervez, ahány osztály van. A fiók keretében tevékenykednek aztán a diákok az általuk választott diák-tisztikar (igazgató, pénztáros, ellenőr, cégvezető) vezetésével. A fiókok felett áll a kaptár diákvezetősége: az ügyvezető igazgató, a főpénztáros és a főellenőr, mindegyik természetesen önálló hatáskörrel. A felügyelőtanár munkájának megkönnyítésére született meg immár tapasztalatok alapján az u. n. előadói tisztség. Az előadó egy-egy sajátos terület (angóranyúl tenyésztés, textilhulladék-, vadgesztenye-, almamag-gyűjtés, ricinus, napraforgó-termesztés stb) szakembere, szakvezetője, aki tanácsaival a kaptárosok segítségére siet.

Mi a DK. célja?

Röviden felelhetünk, a bevezetésben érintettek alapján: a magyar ifjúság gazdasági nevelése. A magyar nemzet, amely tudósok, művészek, politikusok, sportemberek százaival dicsekedhetik, kell, hogy megfelelő és elégséges gazdasági, gyakorlati kérdésekkel foglalkozó emberrel is rendelkezzen. A távolabbi cél ez. A jelentéktelennek látszó, kevésbé súlyos, mondhatnánk, pillanatnyi célja pedig tanulóként 10 pengőnek egy év alatt való megszerzése.

Hogyan szerzi meg a 10 pengőt a cselekvő diákkaptár-tag?

Négy hatalmas terület áll a rendelkezésére: bér munka, gyűjtőmunka, termelő munka és üzleti vállalkozás. A diákok pénzforrásai a lehető legváltozatosabbak. Ezernyi gondolat, ötlet született meg a magyarészjárású diákfejekben. A pénzszerzési módokra nem kapnak utasítást a kaptárosok, hanem teljesen maguk erejére vannak utalva. „A diákkaptáros minden tisztességes munkára vállalkozik.” Elég végig lapozgatni a Diákkaptár Szövetség kiadásában megjelent összefoglaló beszámolókat (1940. Csanak István: 29.000 diák 700.000 pengője; 1941. Csanak István: 1 év 1 millió. Diákkaptár munka az 1941. évben), hogy az ötletesség szemképráztató tömkelegével megismerkedjünk. A magyar diák az 1300. saját- „találmányú” pénzforrást fedezte fel a munka megindításának 4. évében.

Figyelmet érdemel a gyermekjátékok készítésére alakult Esztergomi Munkások Kaptárszövetkezete (diákfillér-munkásérő), amely ma már a Német Játékkereskedők Egyesületének Nürnbergbe szállít.

A gyűjtött, megszerzett fillérek a hét meghatározott napján a betétkönyvvél és pénztárnaplóval dolgozó diákok zsebéből a bankokba vándorolnak, vagy a termelés folytatását szolgálják, és így a magyar feladatok megoldásából részt kérnek. Gyönyörű példája ennek az önzetlen feladatvállalásnak Gyergyócsomafalva megsegítése. Az ország mintegy tízezer diákja közel 20.000 P-t juttatott a kis székely község

felvirágoztatására. És azóta tejüzem működik, javul a talaj, szövőszékek kattognak, csatornázás folyik a diákfillérekből.

Szegedi viszonylatban említésre méltó eredmények a DK munkája révén: A textilhulladék gyűjtésének megkezdésekor 30 q anyag, a cipőgyűjtés alkalmával közel 3000 pár használt lábbeli és a gyergyócsomafalvi akcióval kapcsolatban a kereskedelmi fiú-középiskola 673 pengős segélye. „Az élet célja a tett; s tenni magában vagy másokkal együtt, senkinek sem lehetetlen.” (Kölcsey.)

1941. áprilisában megjelent végül a diákkaptárosokat immár egy nagy családba összefoglaló, összetartó „Diákkaptár” c. lap. Célja, hogy a DK Szövetség közvetlenül is érintkezhesék minden taggal, valamint, hogy „az ország minden diákja megismerhesse sorainkon keresztül más vidék diákkaptárosainak működését, gondolatát, szellemét”. A minden hónap 15-én megjelenő lap (ára 6 fillér) főképen diákszerzők cikkeit, beszámolóit, bevált ötleteit, verseit közli a központ hírein, tanácsain, pályázati hirdetményein kívül. De olvashattuk br. Bánffy Dániel és Bárdossy László cikkeit is.

A Diákkaptár nevelőhatását sem lehet elvitatni.

A Diákkaptár a gyermeki fantáziát, a tanulói ifjúság képzelőerejét szorítja a tevőleges munka sorompói közé. Korlátlan alkotási lehetőségek nyújtásával a megfelelő környezetet óhajtja megteremteni a kibontakozó gazdasági képességek minél teljesebb kifejtése érdekében. Új nevelési tényezőként jelentkezik az iskola falai közt az egyéb ifjúsági egyesületek (önképzőkör, cserkészlet, levante, stb.) mellett. A gyermek életkorához idomuló ténykedéssel annak fokozatos gazdasági nevelését teszi lehetővé. Gyűjtőmunkája „a legalacsonyabb fokú s a kisgyermek rakosgató, pepecselő hajlamába kapcsolódik.” Bér munkája takarékosagra szoktat. Termelő munkája a spekulatív hajlamot erősíti, míg az üzleti vállalkozás, mint a legmagasabb fok, már a közösség eszméjét szolgálja. (V. ö. Borotvás-Nagy Sándor: Diákkaptár. Magyar Szemle. 1941. aug.).

Ennek a gazdasági nevelésnek amely mindig új és új feladatok teljesítésére, a diák játszó kedvének kihasználásával minden nehézség leküzdésére ösztönzi a bekapcsolódó kis magyarokat, számtalan figyelemreméltó eredménye van. A diákkaptáros megbecsüli a munkát, bármily alacsonyrendű is legyen az. Megtanulja azt, hogy minden téren takarékoskodnia kell, kistőkessé kell válnia, hogy filléreivel a magyar közgazdasági életet segítse. Tudatában van annak, hogy az összegyűjtött, az elkallódástól megmentett hulladékanyaggal hazáját erősíti, hadigazdálkodásunkat nyersanyaghoz juttatja. Tudja azt, hogy a pénz nem minden, csak eszköz a boldoguláshoz. Pénzével tehát javakat termel, árúkat gyárt és a háborús gazdálkodás nehézségeinek leküzdésében a maga csekély erejéhez mérten, az ország szolgálatára áll. Élesszeművé és ötlestessé nevel a kaptár, amikor észrevéti a diákkal a legkisebb pénzforrást is, és a „gazdasági nevelés abc-jén” keresztül tudatossá teszi előtte, hogy az utcán hever a pénz, a kereseti lehetőség. Leköti a gyermekben meglévő, felfokozott aktivitást, azt szorgalmas tevékenységgé változtatja. Közös munkájuk a társulási ösztönnek ad tápot, és

megláttatja velük azt a tényt, hogy „egységben az erő“, az egyénnek háttérbe kell szorulnia az összetartozandóság, a közösség érdekében.

A vázolt nevelési eredmények természetesen különböző mértékben mutatkoznak a kaptárosnál. Vannak rátermettek, akik újat ugyan nem alkotnak, de a vállalt munkát tökéletesen végrehajtják; vannak produktívek, akik új lehetőségekkel, új ötletekkel megrakodva eleven életre buzdítják a kaptár munkásait; vannak végül tehetséges szervezők, akik sok-sok diák alkotóerejét a tevőleges gazdasági munka szolgálatába állítják.

Gömbös Gyula mondotta 1934-ben, hogy a cserkészlet nyomán új magyar típus van kialakulóban, „az önzetlen, munkakész, a közért áldozni is tudó magyar embertípus, olyan magyar, aki akkor, mikor nemzetéről van szó, bármilyen legyen is társadalmi rangja, ha kell, azonnal beáll közembernek, éppen azért, mert nemzetéről van szó... Az önálló és független magyarság a Kárpátok medencéjében olyan embertípust követel, mely hallgatagon, állandóan apostoli munkát végez, a magyarság jelene és jövője érdekében. Csak olyan ember viszi előre az ország sorsát, aki kemény magyar, olyan kemény, mint amilyenek az ősök voltak, aki szorgalmas, mint a magyar szántóvető, és lelkes, mint mindannyian azok a nagy magyarok, akik a magyar ügyért harcoltak.“ Nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk a Diákkaptár munkásságáról is, hogy minden erejével segít kialakítani ezt az „új magyar embertípust.“ Az „országépítő“ cserkészek mellé odasorakoznak az országépítő diákkaptárosok is.

Szeretnék végül néhány szót szólani az iskolai DK mozgatójáról, névtelen, és háttérben meghúzódó szerény „előmunkásáról“, a felügyelő-tanárról. Két éven keresztül láttam el ezt a tisztséget, tisztában vagyok annak minden nehézségével. Ennek most nyilvánosan is hangot adok azért, hogy a felügyelőtanárok önzetlen, igen sok fáradtságot, megerőltető utánajarást kívánó, ellenszolgáltatás nélkül végzett munkájának bizonyos fokú megkönnyítését kíséreljem meg tanártársaimhoz intézett kéréssel. Kérésem pedig az, segítsék felügyelő-tanár kartársukat a reáharuló igen nehéz munka elvégzésében, ha másképp nem, osztályfőnöki teendőik végzése, vagy tanítványaikkal folytatott megbeszélések közben. Feltétlenül nagy hatása van a tanulóra annak, hogy nem csak a hivatalból „megbízott“ tanár törődik a diáksereg gazdasági irányú nevelésével, hanem az egész tanári testület. Öszintén szólva, bizonyos közöny állapítható meg a diákkaptár-ügyekkel törődő tanár munkásságával szemben. Küzdenünk kell ellene, épen a nemes célkitűzések elérésének érdekében.

A szürke rém: a közöny ellen

Ha minden össze nem fogunk,

A Tisza mellől egyszer csak majd

Mi magyarok is elfogyunk.

(Harsányi Lajos: Minálunk minden elfogy).

Alpár Gyula.